

SOMUNCU BABA
Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

IV. ULUSLARARASI

AKSARAY

SEMPOZYUMU

24-26 EKİM 2019

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOMUNCU BABA TARİH VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINI

IV. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (24-26 Ekim 2019)
Tam Metin Kitabı

EDİTÖRLER

Mehmet Sami YILDIZ

Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

Ayşegül CAN

Aksaray Üniversitesi,

Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Mehmet ÖZKAYA

Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ISBN: 978-605-69519-1-6

Aralık 2019

“IV. Uluslararası Aksaray Sempozyumu” isimli kitabın tüm yayın hakları Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne ait olup her hakkı saklıdır. Bu yayının hiçbir kısmı, editörlerin önceden yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz, bir geri çağrı sisteminde saklanamaz veya herhangi bir biçimde elektronik veya mekanik, kopyalama, kayıt veya başka yollarla iletilemez.

All rights of publication of the book "IV. International Aksaray Symposium" belong to Aksaray University Somuncu Baba History and Culture Research and Practice Center and all rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of editors.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sami YILDIZ
Sempozyum Başkanı

İletişim

aksaraysempozyumu@gmail.com

Sekreter

Öğr. Gör. Ayşegül CAN (Aksaray Üniversitesi)

ÇİLEHANE KÜLTÜRÜ: AKSARAY SOMUNCU BABA ÇİLEHANESİ ÖRNEĞİ

Bülent Kara¹

Seher Doğan²

Özet

Sosyolojik bir tezahür ile çilehane kültürü; kişinin günahlarından arınmak adına gerçekleştirdiği ritüelleri ve bu ritüellerin gerçekleştiği mekânları kapsamaktadır. Çilehane kavramının kökeni “çile” kavramından gelmektedir. Tasavvufi düşünce sistemine mensup dervişler manevi arınma ve Allah’a yakın olabilmek adına “çile” çekmektedirler. Tasavvufi düşünce sisteminde çile kavramı “sıkıntı” ve “zorluk” olarak tanımlanmaktadır. Dervişler üç, yedi veya kırk gün inzivaya çekilerek dünyevi işlerle bağlarını kopartıp manevi arınmayı aramaktadırlar.

İslam ansiklopedisi çilehane kavramını “sufilerin halvete çekildikleri küçük boyutlu ve dış dünyaya kapalı mekânlar” olarak tanımlamaktadır. Dünya üzerindeki birçok düşünce sisteminde çile çekme ritüeli bulunmaktadır. Bütün hepsinin ortak noktası manevi arınma ve doyum noktasına ulaşmayı aramaktır. Çile çekmek adına inşa edilen çilehaneler aynı zamanda halvethane olarak da adlandırılmaktadır. Çalışma bağlamında Somuncu Baba çilehanesi incelendiğinde; Camii ve Tekkelerin içerisinde yer alan çilehane sınıfına girdiği görülmektedir. Aksaray’da yer alan Somuncu Baba Çilehanesinin Hicri 807 yılında yapıldığı bilinmektedir. Ervah Kabristanlığının orta kısmında yer alan çilehanenin 1981 yılında onarımına başlanmış ve 1990 yılında ziyaretçilere açık hale getirilmiştir. Somuncu Baba çilehanesi tek kubbeden ve birbirine bağlı iki küçük odadan meydana gelmektedir. Toprak seviyesinin altında ve karanlık bir yapı olan çilehaneye günümüzde aydınlatma sistemi sağlanmıştır.

Çalışmaya sınırlılık getirebilmek adına Aksaray Somuncu Baba Çilehanesi örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmaya çilehane kavramı ile ilgili literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Literatür taramasının ardından Somuncu Baba Çilehanesi mekânsal ve yapısal özellikleri bağlamıyla yerinde incelenmiş ve fotoğraflar ile belgelendirilip durum tespiti yapılmıştır.

Anahtar Kavramlar: çile, çilehane, Somuncu Baba, Aksaray

ÇİLEHANE CULTURE; OF EXAMPLE AKSARAY SOMUNCU BABA

ÇİLEHANE

Abstract:

Sile culture with a sociological manifestation; It includes the rituals performed by the person in order to be free from his sins and the places where these rituals take place. The origin of the ordeal comes from the concept of ordeal. The dervishes belonging to the Sufi thought system suffer “ordeal adına in the name of spiritual purification and being close to God. In the Sufi thought system, the concept of ordeal is defined as “distress” and “difficulty. The dervishes are in seclusion for three, seven or forty days, breaking off their ties to worldly affairs and seeking spiritual purification.

The Islamic encyclopedia defines the ordeal as “small-sized spaces where the Sufis are drawn to solitude and closed to the outside world”. There are rituals in many thought systems around the world. What they all have in common is the search for spiritual purification and satisfaction. The ordeals built for ordeal are also called halvethane. When the Somuncu Baba ordeal was examined in the context of the study; It is seen that it belongs to the ordeal class within the Mosque and Tekke. It is known that the Somuncu Baba Çilehanesi located in Aksaray was built in Hijri 807. The restoration of the ordeal in the central part of the Ervah cemetery was started in 1981 and was opened to visitors in 1990. The Somuncu Baba orchard consists of a single dome and two small rooms connected to each other. Today, the lighting system is provided to the ordeal which is a dark structure below the soil level.

In order to limit the study, Aksaray Somuncu Baba Çilehanesi was chosen as a sample. The study was started by reviewing the literature on the concept of ordeal. After the literature review, Somuncu Baba Çilehanesi was examined on site in terms of its spatial and structural features, and documented by photographs and due diligence was made.

Keywords: suffering, çilehane, Somuncu Baba, Aksaray

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Öğretim Üyesi Doktoru, Doçent.

² Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi.

Giriş

Dünya üzerinde yer alan birçok inanç sisteminde manevi arınma ve doyum noktasına ulaşmak adına çile çekme kültürü yaygın olarak görülmektedir. Bu amaçla özel olarak inşa edilen bu mekânlar çilehane olarak adlandırılmaktadır. İslam geleneğinde oldukça yaygın olan çilehane kültürü tasavvuf kültürüne mensup dervişler tarafından kabul görmektedir. Tasavvuf kültürü çilehane temelinden var olmuştur. Tasavvufi düşünce sisteminde çile kavramı “sıkıntı” ve “zorluk” olarak tanımlanmaktadır. Dervişler inzivaya çekilerek dünyevi işlerle bağlarını kopartarak manevi arınmayı aramaktadır. Bu bağlamda ele alındığında Anadolu da birçok çilehane olduğu görülmektedir. Çalışmada örneklem olarak Somuncu Baba Çilehanesi verilerek mekânsal özellikleri araştırılmıştır.

Kültürel bağlamda önemli bir yeri olan çilehane kavramı ile ilgili günümüze kadar sınırlı sayıda bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile Çilehane kültürü ile ilgili bilimsel bir yazı ortaya koymak amaçlanmıştır.

1. Çile ve Çilehane Kavramları

Çile kavramı tasavvuf kültüründe yaygın olarak görülmektedir. Farsça kökenli olan kavram kırk anlamına gelen “Çihil” teriminden düzenlenmiştir. Bu kültüre mensup din adamları kırk gün boyunca karanlık bir hücrede yaşamlarını idame ettirecek kadar yemek ve uyku ile diğer zamanlarında ibadet ile meşgul olurlar. Bu gerçekleşen eyleme çile adı verilmektedir. Bu sayede dünyevi işlerden uzaklaşarak nefis terbiye edilir. Tasavvuf inancından çile çekmek ömür boyu değildir, yalnızca kırk günlük bir süreyi kapsamaktadır. Çile kavramı Arapça bir terim olan “Erbain” olarak da adlandırılmaktadır. Çileye giren derviş zorunlu durumlar dışında dışarıya çıkmamaktadır. Çıktığında ise kimse ile iletişimde olmamaktadır. Yemeği her gün bir derviş tarafından bırakılmaktadır. Yemek olarak çileye giren dervişe ilk gün kırk zeytin verilir ve her gün bu zeytinler birer tane azaltılarak getirilmeye devam edilirdi. Zeytin verilmesinin nedeni mübarek bir besin olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Derviş çileden çıktığında rüyalarını şeyhe anlatarak karşılıklı istişarede bulunurlardı. Günümüzde çile çekme uygulaması görülmemektedir. Bunun nedenini mürşitler günümüzde helal rızık kalmamasına bu rızıklar ile çileye giren dervişin bazı özelliklerini kaybedebileceğine yormuşlardır (Cebecioğlu, 2019;55). İçerisinde yaşadığımız dünya zorluklarla doludur. Bundan dolayı bireyin ahirete hazırlanması için müsait duruma gelmesi gerekmektedir. Bunun için mutasavvıflar çeşitli yol ve metotlar aramışlardır. Çile çekme ritüeli de bunun bir sonucu olarak gelişmiştir. Bu şekilde bireyin arınması, kendini kontrol etmesi ve ölüme hazırlanması amaçlanmıştır (Soysaldı, 2007;235).

Çile kavramı güncel Türkçe sözlükte Seyrani'nin; “*Aşkının olmaz mı çile çekmesi\ Çilenin olmaz mı boyun bükmesi*” dizeleri ile tanımlanmıştır. Çile kavramı büyük sıkıntı halinde olma ve üzüntü içinde bir hayat yaşamak olarak ele alınmıştır (Türk Dil Kurumu). Çile terimini açıklamakta “halvet” sözcüğü önemli bir yer tutmaktadır. Halvet kelime kökeni ıssız bir yerde bireyin yalnız kalmasıdır. Tasavvufi temelde ele alındığında ise yalnız kalan bireyin yalnızca dini ritüeller ile meşgul olması anlamına gelmektedir. Tasavvufa göre ruhun güçlenmesi nefsin kontrolü ile mümkün olur. Nefsin kontrolü ve ona hâkim olmanın yollarından biri de beslenmeyi sınırlandırmaktadır. İtikâfta gündüzleri oruç tutulduğundan, yeme içme en aza indirilmektedir (Demirci, 2009;153). Kişi kimsenin göremeyeceği yerde Allah'a zikrederek ona yalvarma durumundadır. Kişi Rab ile yalnız kalarak manevi yükselişe hazırlanır. Açlık, uykusuzluk, zikir gibi etkenler bu yaklaşma eyleminde birer adım olarak görülmektedir (Soysaldı, 2007;236). İtikâfa giren kimse dünya meşgalelerinden sıyrılarak bütün vakitlerini namaz, zikir, tefekkür, Kur'an okuma gibi ibadetlerle geçirir. Zorunlu ihtiyaçları harici dışarı çıkmaz. Yeme içme, uyku gibi maddi ihtiyaçların karşılanmasını en aza indirmek; ibadet ve tefekkürle içine dönmek, kendine yönelmek, böylece ruhi-manevi meleklerini aktif hale getirmeyi amaçlamaktır. Bu bir arınma, iç âleme yönelme ve yoğunlaşma tecrübesidir. Tasavvuftaki riyazet, halvet, çile gibi uygulamaların temelinde itikâftaki amaçlar yatar. Büyük insanların hayatında belli sürelerde bir çilehane dönemi bulunur (Demirci, 2009;152). Hz. Muhammed (as) nübüvvetten önce, yanına bir miktar yiyecek alıp Hıra mağarasına gitti, orada bir süre kaldı. Vaktini dış dünyanın etkilerinden uzak bir şekilde, tefekkür ve ibadetle geçirdi. Az yedi, az uyudu, az konuştu. Bütün bu gayretlerinin sonunda vahyi kabul edebilecek ruhi-manevi olgunluğa erişti (Demirci, 2009;153).

Allah'a tam bir teslimiyet içerisinde ibadet ve taatta bulunmak amacıyla insanın, vakitlerinin belirli bir kısmını ayırması ve bu esnada meşru bile olsa her türlü nefsanî arzulardan uzak durması, onun manen

olgunlaşması için iyi bir vesiledir (Demirci, 2009;153). Türk halkına Müslümanlığın öğretilmesinde önemli bir etkiye sahip olan Ahmet Yesevi günah işlemiş Müslüman Türkleri tövbe etmeye ve arınmaya davet etmiştir. Arınma yöntemini “*kendi varlığını Allah'ta eritmek, kibirlenmemek, ağlamak, tövbe etmek, büyük bir Allah aşkı duymak, nefsi terbiye etmek ve iyilik yapmak*” gibi ritüeller üzerinden tanımlamıştır (Ersanlı, 2011;58).

Çile çekme insanın kendi kendisini cezalandırması ve bu yolla doğruya ulaşma gayesi tüm toplumlarda mevcuttur. Bunun nedeni hemen hemen her toplumun belli bir inanç sistemine mensup olmasından kaynaklanmaktadır. Dinlerin temelinde ödül ve ceza olmak üzere iki tür yaptırım bulunmaktadır. Tasavvuf temelinde ele alındığında bu kavramlar “cennet” ve “cehennem” inancı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dine mensup bireyler beşeri unsurlardan soyutlanarak çile vasıtası ile manevi doyumunu aramaktadırlar. Bu bağlamda ele alındığında çilehane, inzivaya çekilme dinin karakteristik yapısı ile örüntülüdür. Gürses; dünya üzerinde din ile doğrudan veya dolaylı yollardan teması olmayan toplumu bulmanın çok da mümkün olmayacağını ifade ederek dini inanç ve ibadet her çağda görüldüğünü ifade etmiştir (Gürses, 2010;23). Çok boyutlu olan din olgusu insanların kültürel yapılarını şekillendirir ve oluşturur. Tasavvuf kültürüne mensup dervişler de çile kültürünü benimseyerek ömürlerinin belli dönemlerinde inzivaya çekilmişlerdir.

Çilehane kültürünün dinin yanında sosyal alanlarda da etkisi görülmektedir. Hayati İnanç Can Veren Pervaneler adlı programda anlattığı hikâye dini ritüelin ve sosyal uzantısının örneği olmaktadır. Hikâyede: Genç delikanlı bir kıza âşık olur ve yıllarca peşinden koşar. En sonunda bir Arif'e danışır. Arif onu bir çilehaneye derdinin dermanını bulana kadar kapatır. Delikanlı burada sevdiği kızın adını zikrederek günlerini geçirir. Nihayetinde sevdiği kız gelince derviş delikanlıyı çilehaneden çıkartarak iki genci evlendirip delikanlıya şöyle söyler; kırk gün sevdiğin kızın adını söyledin kavuştun peki ya Allah desen ne olurdu”. Çekilen çile sonucunda ödül beklentisi olduğu görülmektedir. Ne kadar uzun süre çilehanede Allah'a zikredilirse karşılığında o derece manevi doyum inancı yatmaktadır.

Din adamlarının yanında çilehane inziva kültürü olarak birçok filozof tarafından da tarih boyunca gerçekleştirilmiştir. Ünlü Filozof Ludwig Wittgenstein 1913 yılında Cambridge'yi terk ederek çalışmalarını yapmak üzere Norveç'e göç etmiştir. İnzivaya çekilerek mantık üzerine çalışmalara başlamıştır. Bir baraka da tek başına yaşayan Wittgenstein çalışma ortamına kimseyi kabul etmeyerek zamanını tefekkür, yürüyüş, ıslık çalma ve depresyon nedeni ile acı çekme ile geçirmiştir. Wittgenstein'in yanı sıra Boethius, Niccolo Machiavelli, René Descartes, Jean-Jacques Rousseau gibi önemli düşünürler de inzivaya çekilerek önemli yapıtlar ortaya koymuşlardır (Kocael, 2017). Wittgenstein örneğinden yola çıkarak denilebilir ki çilehane kültürü tasavvufi düşüncenin yanı sıra bireylerde ödül ve ceza güdümlenmeleri ile de oluşmaktadır. Birey inzivaya çekilerek kendisini sosyal hayattan soyutlayarak yalnızca hedefine odaklanarak karşılığında tam başarı elde etmeyi amaçlamaktadır.

2. Çilehanelerin Mekânsal Özellikleri

Çilehaneler mekân bağlamında incelendiğinde yer itibari ile farklılık gösterse de hepsinde ortak özellik olarak toplumdan soyut ve küçük yapılar olması dikkat çekmektedir. Mehmet Şirin halvethanelerin mekânsal olarak olması gereken kriterleri şu şekilde sıralamıştır (Ayış, 2015;45);

- “Halvet mekânının, güneş ışığı almayan loş bir yer olması gerekir.
- Yüksekliği, bir adam boyu kadar, uzunluğu, secde edecek kadar, genişliği ise içinde oturabilecek kadar olmalıdır.
- İçinde dışarıya açılan herhangi bir delik veya pencere olmamalıdır.
- Kapısı, kible yönünde ve insanların seslerinden uzak bir yerde olmalıdır.
- Kapısı yüksek olmamalı, orta yükseklikte ve anahtar güvenliği olan yani açılıp kapanması güvenli olan bir kapı olmalıdır”.

Çilehaneler oluşum yerleri ekseninde incelendiğinde farklılıklar göstermektedir. Çilehane olarak genel itibari ile tekke ve camilerin karanlık ve küçük odaları, mağara ve kaya oyukları ve hücreler seçilmiştir. Deniz Demirarslan Türkiye'deki çilehaneleri mekân bağlamında inceleyerek çilehanelerin biçimlenmesine göre sınıflara ayırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir (Demirarslan, 2016;181);

- 1) Tekkeler, camiler ya da türbeler içinde yer alan odalar- hücrelerden oluşan çilehaneler,
- 2) Doğal oluşumlar içinde oluşturulan çilehaneler

3) *Müstakil inşa edilmiş çilehaneler*” olarak sınıflandırılmıştır.

İslam âlimi Ebû Bekr Şiblî nasihat olarak "*Yalnızlığa yapış, halka ismini unuttur, ölünceye kadar yüzün kible duvarına dönük olsun!*" demiştir. Yahya b. Muaz ise "*Yalnızlık sıddiklerin idealidir*" demiştir (Erginli, 2006;317). Bu nasihatler çilehanelerin yapı özellikleri ile düşünüldüğünde paralellik oluşturmaktadır. Tekke, camii ya da türbe içinde kalan çilehaneler genel olarak hücrelerden meydana gelen karanlık, gündelik yaşamdan uzak ve karanlık yapılarıdır. Ankara da bulunan Hacı Bayram Veli Camii Çilehanesi ve Aksaray da bulunan Somuncu Baba Çilehanesi bu sınıfta yer alan çilehanelere örnek olarak verilebilir (Demirarslan, 2016;181).

Ankara Hacı Bayram Veli Çilehanesi toplam altı bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Hacı Bayram Velinin öğrencilerini kabul ettiği oda bulunmaktadır. Hemen sağ tarafta kalan oda ise abdest alma ve dinlenme amacıyla kullanılmaktaydı. Hemen ilerisinde ise dört tane küçük oda bulunmaktadır. İlk oda Akşemseddin, ikinci oda Eşrefoğlu Rumi Hazretleri'ne; üçüncü oda ise Bıçakçı Ömer Efendi'ye aittir. Çilehanenin giriş ve son kapısının dünya hayatını temsil ettiği söylenmektedir. Dünya hayatının kısalığı ve bu nedenden dolayı dünya hayatında çok meyil etmek yerini ebedi olan ahiret hayatına hazırlanmamız gerektiğini temsil etmektedir (Sefa Şahin, Aynur Ekiz,2017).

İkinci sınıflandırma türü olan doğal oluşumlar içinde oluşan çilehanelere Nevşehir de bulunan Hacı Bektaş Veli Çilehanesi örnek olarak verilebilir. Bu çilehaneler insan eli ile ve yahut doğal aşınının sonucu oluşan yapılarıdır. 13. yüzyılda yaşamış olan Hacı Bektaş Veli'nin çile çıkarmak amacı ile kullandığı çilehane "*Delikli Taş*" olarak da bilinmektedir. Delikli Taş, bir insanın yürüyerek girebileceği fakat çıkışında yalnızca küçük bir oyuk bulunan bir mağaradır. Hacı Bektaş-ı Veli'nin çile çıkardıktan sonra bu küçük delikten atı ile rahatça çıktığı söylenir. Çilehaneye ziyarete gelenler küçük delikten geçmeye çalışırlar. Eğer geçemezlerse bu durum günahlarının çokluğuna yorulur. Günahlarından arınmak için adak adayıp dağıtmak zorundadırlar. İnanışa göre günahı olmayan insanlar bu delikten çıkarken delik genişler ve rahatça geçilmesine izin verir (Yıldızhan, 2019).

Son sınıflandırma olan müstakil inşa edilen çilehanelere ise verilebilecek en önemli örnek Aksaray da bulunan Yunus Emre Çilehanesi olacaktır. Yunus Emre'nin inzivaya çekildiği bu yapı halk tarafından "*Çile Damı*" olarak da adlandırılmaktadır. Moloz taşlardan inşa edilen yapıya basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Çilehane yalnızca tek odadan oluşmaktadır (Demirarslan, 2016;184-185).

Resim 1: Aksaray Yunus Emre Çilehanesi (<http://sosyodenemeler.blogspot.com/2013/07/yunus-emre-turbesi-aksaray-ortakoy.html>)

3. Aksaray Somuncu Baba Çilehanesi

İtikadi değerlerin aktarıcısı olan Somuncu Baba'nın asıl ismi Hamit Hamidüddin'dir. Hicri 750 yılında Kayseri'de doğan Hamit Veli, Miladi 1412 yılında Aksaray'da hayata gözlerini kapatmıştır. Aksaray'da son dönemlerini geçiren Hamit Veli; "Hamidüddin Aksarayı" olarak da tanınmaktadır. Bunun yansıra; Hamit-Kayseri, Ebu-Hamit-i Veli, Şeyh-Hamid-i Veli, Ebu Hamid Aksarayı ve Ekmekçi

Hoca isimleri de farklı yazılı kaynaklarda geçmektedir. Şey-Hamid-i Veli (Somuncu Baba) Çilehanesi Dar-ı Ervah kabristanlığının orta kısmında yer almaktadır. Çilehane 807 yılında sert taşlardan yapılmıştır. Çilehane toprak seviyesinin altında 1.40 cm, yüksekliğinde ve 5m. 56 cm uzunluğundadır. Birbirine bağlı iki odacıktan meydana gelen bu yapıda ışık bulunmamaktadır. Günümüzde elektrik ile aydınlatılan bu yapı kışın sıcak olurken yazın serin olmaktadır. Şeyh Hamid-i Veli (Somuncu Baba) çilehanesi 1981 yılına kadar kendi haline terk edilmiştir. Bakımsız ve yıpranmış bir durumda olan çilehane 1981 yılının Nisan ayında onarılarak 1981 Nisan ayının 27'sinde ibadete açılmıştır. 1985 yılında müftülük tarafından imam kadrosu verilerek beş vakit namaz kılınmaya başlandı. 1981 ve 1990 yılında beş kez onarım ve bakım hizmeti yapılan çilehane günümüzdeki halini almıştır (Başer, 1995;99).

Somuncu Baba'nın Türbesi Çilehanesinin yanında demir bir kafes içerisinde. Türbenin üzeri Şeyh-Hamid-i Veli'nin (Somuncu Baba) vasiyeti üzerine açık bırakılmıştır. Kabr-i Şeriflerinin yanında ise torunları ve müritlerinin kabirleri bulunmaktadır. Yerden 60 cm. yukarıda bulunan kabri şerif kesme taşlardan yapılmıştır. 1981 yılında bakım ve onarımı yapılarak günümüzdeki halini almıştır (Başer, 2006;30). Fakat Somuncu Baba'nın kabrinin yeri konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur. Bir rivayete göre Malatya-Darende de bulunduğu düşünülürken diğer rivayete göre Aksaray Ervah Kabristanlığında olduğu söylenmektedir. Bundan dolayı Somuncu Baba'nın Malatya-Darende' de ve Aksaray'da külliyesi bulunmaktadır. Fakat incelenen yazılı kaynaklar Somuncu Baba'nın Kabrinin Aksaray'da olduğunu göstermektedir.

Somuncu Baba Aksaray ili için bir sembol ve manevi miras olarak yer edinmiştir. Çilehanesi ve türbesinin yanı sıra Ervah Kabristanlığı içerisine Somuncu Baba Minyatür müzesi ve Somuncu Baba Ekmek fırını inşa edilmiştir. Minyatür müzesinde Somuncu Baba'nın doğumundan ölümüne kadar geçen süreçler minyatür şeklinde sunularak ziyaretçilerin ilgisini çekmek hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra günün belli saatlerinde fırından özel Somuncu Baba ekmekleri çıkartılarak manevi değerlerin canlı tutulması hedeflenmiş ve manevi miras oluşturmuştur.

Resim 2: Aksaray Somuncu Baba Çilehanesi

(2019)

Resim 3: Aksaray Somuncu Baba Çilehanesi

(2019)

Resim 4: Somuncu Baba Çilehanesi (2019)

Resim 6: Somuncu Baba Çilehanesi (2019)

Resim 5: Somuncu Baba İtikafhanesi (2019)

Resim 7: Somuncu Baba Çilehanesi (2019)

4.SONUÇ

Çilehane kültürü incelendiğinde tasavvuf kültürünün çilehane kültürüne yaslandığı görülmektedir. Geçmişten günümüze kadar neredeyse hemen hemen her toplumda din olgusu mevcuttur. Çok boyutlu bir yapı özelliği taşımasından dolayı dini tek bir tanım ile sınırlamak doğru olmayacaktır. Her inanç sisteminin kendine öz değer ve normları bulunmaktadır. Tasavvuf temelinde konuyu ele aldığımızda karşımızda “cennet” ve “cehennem” olmak üzere iki kavram çıkmaktadır. Allah’a ibadet etme ve yasak olan eylemleri gerçekleştirilmemesinin karşılığı cennet ile ödüllendirilirken tam tersi durumlar cehennem ile cezalandırılmaktadır. Bu yaptırımlar sonucunda din örtük olarak toplumun kültürel yapısını oluşturmaktadır. Din adına yapılan ritüeller bireyleri sosyalleştirerek bütünleştirme işlevi taşımaktadır.

Çilehane kültürü günümüzde devam etmiyor olsa dahi birçok önemli isim tarihte çilehaneye çekilmiştir. Çilehaneler yalnızca asgari yaşam imkânına olanak tanıyan yapılar olurken çileye giren kişi manevi doyuma ulaşana dek yalnızca ibadetle meşgul olmaktadır. Tasavvuf kültürünün yanı sıra incelemeler yapıldığında inziva kültürü olan birçok önemli düşünürün de inzivaya çekilerek önemli yapıtlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Dini ölçüleri bir kenara bırakıp değerlendirildiğinde ortak özellik olarak inzivaya (çilehaneye) giren kişilerin asıl amaçlarının çile çekerek nihayi hedeflerine ulaşmak olduğu görülmektedir. Çalışma gereği incelenilen Somuncu Baba çilehanesi Aksaray ilinde önemli bir kültürel miras olma özelliği taşımaktadır. Hakkında yazılı kaynak çok olmamakla birlikte mekânsal tasviri yapıldığında tasavvuf kültürünün temel ilke ve hedefleri ile doğrudan paralellik gösterdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA:

- Ayiş, M. Ş. (2015). Semennûdi'de Halvet Anlayışı. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (33), 36-56.
- Başer, Ş. (1995). *Ebu Hamid-Şeyh Hamid-i Veli (Somuncu Baba)*. İstanbul: Prejtij Matbacılık.
- Başer, Ş. (2006). *Şeyh Hamideddin-i Aksaray'ı Şeyh Hamid-i Veli Müridi Hacı Bayram-I Veli*. Konya: Akın Ofset Tesisleri.
- Cebecioğlu, E. (tarih yok). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. 09 18, 2019 tarihinde; <http://tasavvufkitapligi.com/i/uploads/429779tasavvuf-terimleri-ve-deyimleri-sozlugu.pdf> adresinden alındı.
- Demirarslan, D. (2016). Din ve Tasavvuf Kültüründe Çilehane Kavramı ve Mekan Özellikleri Bakımından Gelibolu Çilehanesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* , 175-196.
- Demirci, M. (2009). *Hadislerle Tasavvuf Kültürü*. İstanbul : Vefa Yayınları.
- Erginli, Z. (2006). *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kalem Yayınevi.
- Ersanlı, E. (2011). Bireyin İç Huzuru Kapsamında Cem Törenlerinin Etkisi. *Türk Kültürü Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* , 105-110.
- Gürses, İ. (2010). *Dindarlık ve Kişilik*. İstanbul : Emin Yayınları.
- Kocael, İ. (9, Ekim 2017). 10 02, 2019 tarihinde medyascope: <https://medyascope.tv/2017/10/09/wittgensteinin-barakasi-felsefe-inzivada-mi-yapilir/> adresinden alındı.
- Sefa Şahin, Aynur Ekiz. (2017, 02 06). *Anadolu Ajansı*. 10 04, 2019 tarihinde; <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/haci-bayramdaki-cilehane-kapilarini-cemaate-acacak/833040#> adresinden alındı.
- Soysaldı, İ. (2007). Halvey Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. *İlmi ve Aadaemik Araştırma Dergisi* (19), 235-243.
- Türk Dil Kurumu*. (tarih yok). 09 19, 2019 tarihinde Güncel Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=76675 adresinden alındı.
- Yıldızhan, Y. (tarih yok). *GzateBilkent*. 10 2019, 04 tarihinde: <https://www.gazetebilkent.com/2013/05/31/bir-haci-bektas-i-veli-ziyareti-cilehane/> adresinden alındı.